

ผลของการใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนา
เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช
The Effectiveness of Using Group Reflection with Dialogue
on Thinking Process Skills in Psychiatric Nursing

อรัญญา บุญธรรม^{1*} และ พิมพรรัตน์ ไทกุล¹

Aranya Boontham^{1*} and Pimrat Tokun¹

วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข^{1*}

Phrapokklao College of Nursing, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health^{1*}

(Receive: December 7, 2021; Revised: July 22, 2022; Accepted: August 13, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองแบบ 1 กลุ่ม วัดก่อน-หลัง นี้นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการเรียนรู้โดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากนักศึกษาที่ฝึกภาคปฏิบัติในหอผู้ป่วยจิตเวช วิชาปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563 จำนวน 59 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบวัดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช และคู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า

คะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชของกลุ่มตัวอย่างหลังการฝึกภาคปฏิบัติเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t=32.45, p<.001$)

สถาบันการศึกษาจึงควรสนับสนุนให้อาจารย์จัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนาเพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิดของนักศึกษาพยาบาล

คำสำคัญ: การสะท้อนคิดเป็นกลุ่ม, สุนทรียสนทนา, ทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: aranya1@pnc.ac.th เบอร์โทรศัพท์ 083-0721237)

Abstract

This one-group pre and post-test design research aimed to compare the mean scores of thinking process skills in Psychiatric Nursing students by using group reflection and dialogue. The sample was 59 third-year nursing students, selected by a specific sampling method from those who practiced in a Psychiatric Ward for their Mental Health and Psychiatric Nursing Practicum Course in the second semester of the academic year 2020. The research instruments consisted of the test on thinking process skills in Psychiatric Nursing and Group Reflection with Dialogue learning management manual training journal. Data were analyzed using paired t-test for mean and thematic analysis for qualitative data analysis. Instruments

The results showed that after engaging in a structured group discussion with dialogue, nursing students reported a significant increase in their thinking process skills in psychiatric practical nursing ($t=32.45$, $p<.001$). Educational institutions should encourage teachers to organize group reflection and dialogue to enhance the thinking process skills of nursing students.

Keywords: Group Reflection, Dialogue, Thinking Process Skills, Psychiatric Nursing

บทนำ

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่หลากหลาย และเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้พยาบาลสามารถคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งช่วยให้เข้าใจเหตุผลของการปฏิบัติได้ดีขึ้น (Davies, 2015) องค์การวิชาชีพทั้งในและต่างประเทศได้กำหนดให้การคิดเป็นสมรรถนะหนึ่งของพยาบาลวิชาชีพและเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งในเกณฑ์ประกันคุณภาพทั้งด้านการจัดการศึกษาและการให้บริการพยาบาล (The Health Care Accreditation Institute, Public Organization, 2019) จากการประชุมติดตามคุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้ใช้บัณฑิต ในปีการศึกษา 2562 ตัวแทนผู้เข้าร่วมประชุมมีความคิดเห็นว่า บัณฑิตขาดทักษะกระบวนการคิด (Phrapokkiao College of Nursing Chanthaburi, 2019) จึงมีความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะกระบวนการคิด นอกจากนี้ผู้ป่วยจิตเวชมักมีประวัติและอาการที่กระทบต่อความคิดและอารมณ์ของนักศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักศึกษาต้องมีทักษะสะท้อนคิดเพื่อตามความคิด ความรู้สึกของตนเองให้ทันอันจะนำไปสู่การจัดการกับมุมมอง ความคิดหรือความรู้สึกของตนเองที่เป็นอุปสรรคต่อการให้การพยาบาลผู้ป่วย เพื่อให้ตนเองมีความพร้อมในการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดในลำดับต่อไป

การฝึกสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Wichainate, 2014) การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยพัฒนาทักษะสะท้อนคิด ช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีวิจารณญาณ (Carter, 2013) ในการจัดการศึกษาพยาบาล การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาที่เรียน เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะสะท้อนคิด (Tsang, 2011) การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มที่ทำในบรรยากาศที่ผ่อนคลายเป็นกัลยาณมิตรจะช่วยจูงใจให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การนำเสนอความคิดเห็นหรือสนทนาใช้ในการเรียนการสอนจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เนื่องจากสนทนาช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีและความคิดร่วมกัน จึงเป็นกระบวนการสร้างปัญญาที่ไม่มีผลกระทบต่อตนเองหรือผู้อื่น และยังทำให้เป็นผู้ฟังที่ดี มีความสงบ ผ่อนคลาย ช่วย

เพิ่มพูนปัญญาและความสามารถ เป็นความรู้ฝังลึกที่มีคุณค่า (Trisirirat, 2014)

สุนทรียสนทนา (dialogue) เป็นกระบวนการพัฒนาตนเองตามแนวคิดจิตปัญญาที่ช่วยให้บุคคลได้พัฒนาตนเองจากภายในภายใต้ความสัมพันธ์ของกัลยาณมิตร ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการฟัง การไตร่ตรอง การตั้งคำถาม และการนำเสนอความคิด อยู่ในภาวะอิสระที่ทำให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจตนเองและสมาชิกภายในกลุ่มอย่างแท้จริง (Leaudnakrob, Sengsri, & Poltana, 2017)

ภาควิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดและผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ ที่ผ่านมาคณาจารย์ในภาควิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์ได้จัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยส่งเสริมทักษะการคิดโดยการนำบันทึกสะท้อนคิดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในวิชาปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์เป็นระยะเวลา 6 ปีการศึกษา ซึ่งพบว่าการบันทึกสะท้อนคิดสามารถพัฒนาทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาได้ หากแต่การใช้ขั้นตอนสะท้อนคิดผ่านรูปแบบการเขียนนั้น ทั้งนักศึกษาและครูต้องใช้เวลาในการเขียนรายงานและการตรวจรายงานมาก โดยอุปสรรคสำคัญในการเขียนบันทึกสะท้อนคิด คือนักศึกษาไม่สามารถเลือกประเด็นสำคัญที่จะนำมาเขียนและไม่สามารถตั้งคำถามที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทำให้ผลการเรียนรู้ในประเด็นที่สำคัญ (Kaewprom, Boontham, Pratoom, & Yutavisut, 2017) ในช่วงหลังคณาจารย์ในภาควิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์จึงนำขั้นตอนการสะท้อนคิดมาใช้ในการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลแทนการให้นักศึกษาเขียนบันทึกสะท้อนคิดเป็นเวลา 4 ปีการศึกษา ซึ่งพบว่ากระบวนการดังกล่าวช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาที่เรียนดี มีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นเกิดการเรียนรู้จากการสะท้อนคิดในกลุ่มย่อย แต่นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่กล้าตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้อบรมเรื่องสุนทรียสนทนาซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร จึงได้นำสุนทรียสนทนาใช้ในการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล ซึ่งพบว่าทำให้นักศึกษาในกลุ่มกล้าตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ทำให้ผู้สอนสามารถประเมินผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรม ยังไม่พบงานวิจัยที่ส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชและยังไม่พบงานวิจัยที่บูรณาการสุนทรียสนทนาการสะท้อนคิด ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนาในการวิจัยครั้งนี้ โดยคาดว่าจะช่วยเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชของนักศึกษา

วัตถุประสงค์วิจัย

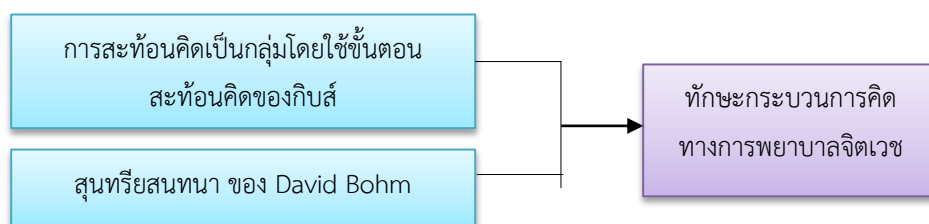
เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการเรียนรู้โดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนาในการเรียนการสอน

สมมุติฐานวิจัย

นักศึกษาพยาบาลเกิดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้โดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช ของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มตามกรอบแนวคิดของกิบส์ (Gibbs, 1988) ร่วมกับแนวคิด สุนทรียสนทนาของ David Bohm (David, 2011) มาใช้ในประชุมกลุ่มย่อย (ประชุมปรึกษาทางการพยาบาลและ นำเสนอกรณีศึกษา) เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลัง การทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ที่ฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ปีการศึกษา 2563 รวมทั้งสิ้นจำนวน 139 คน กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ที่ฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 59 คน ใช้วิธีเลือกแบบแบบเจาะจง เกณฑ์คัดออก ได้แก่ นักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวชไม่ครบ 2 สัปดาห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ คู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับ สุนทรียสนทนา สร้างโดยผู้วิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนาสำหรับ อาจารย์ผู้สอน ประกอบด้วย 3 บท ได้แก่ บทที่ 1 การสะท้อนคิด บทที่ 2 สุนทรียสนทนา และบทที่ 3 การใช้การ สะท้อนคิดเป็นกลุ่มและสุนทรียสนทนาในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบวัดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช สร้าง โดยผู้วิจัย จำนวน 5 โจทย์สถานการณ์ ประกอบด้วยโจทย์สถานการณ์และคำถามปลายเปิด จำนวน 27 คำถาม วัด ความเข้าใจ 4 ระดับ ตั้งแต่ระดับโครงสร้างขั้นพื้นฐาน (Pre-Structural) ถึงระดับเห็นความสัมพันธ์ (Relational) ตาม SOLO Taxonomy

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบวัดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างแบบวัด ทักษะกระบวนการคิด จำนวน 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลสาขาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านการสะท้อนคิด จำนวน 1 ท่าน และอาจารย์พยาบาลสาขาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านสุนทรียสนทนา จำนวน 1 ท่าน ผลการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของผู้เชี่ยวชาญแต่ละข้อ มีค่า

1.00 แล้วนำมาทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 10 คน เพื่อประเมินความเป็นปรนัยของโจทย์สถานการณ์และข้อคำถาม รวมถึงการตรวจให้คะแนนของผู้วิจัยทั้ง 2 คน พบว่าเกณฑ์การให้คะแนนขาดความเป็นปรนัย ไม่ครอบคลุมคำตอบทั้งหมดของนักศึกษาแต่ละคน หลังจากนั้นนำมาปรับเกณฑ์การตรวจให้คะแนนในแต่ละข้อให้มีความเป็นปรนัย

คู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนา ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้จากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปปรับปรุงตามคำแนะนำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวช โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี โดยผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ขั้นตอนการทดลอง การเก็บรวบรวมข้อมูล สิทธิในการถอนตัวจากการวิจัย และการเก็บข้อมูลเป็นความลับ โดยจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ขั้นตอนการวิจัย

1. ระยะเตรียมการ ผู้วิจัยจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนาสำหรับอาจารย์นิเทศ ประกอบด้วยแนวคิดการสะท้อนคิดเป็นกลุ่มและแนวคิดสุนทรียสนทนา ตลอดจนถึงวิธีการนำแนวคิดสุนทรียมาใช้ในการกระตุ้นการสนทนากลุ่มระหว่างการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล รวมถึงอธิบายขั้นตอนสะท้อนคิดของกิบส์ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเล่าเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ 2) การบอกเล่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้น 3) การบอกผลกระทบของเหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางบวกหรือทางลบ 4) การวิเคราะห์เหตุการณ์และผลกระทบโดยเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชา 5) การสรุปความรู้ความเข้าใจใหม่ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ดังกล่าว 6) การบอกแนวทางนำความรู้ใหม่ที่ได้ไปใช้ในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้อาจารย์นิเทศทุกคนใช้เป็นแนวทางเดียวกันตลอดการฝึก 2 สัปดาห์ของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม และได้จัดทำเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวัดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช เตรียมอาจารย์นิเทศ โดยแจกคู่มือการจัดการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและประชุมร่วมกับอาจารย์นิเทศเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้ จากนั้นเตรียมนักศึกษาโดยผู้วิจัยชี้แจงให้นักศึกษาทราบว่านักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยจิตเวชนาน 2 สัปดาห์จะได้รับการเรียนการสอนซึ่งจะพัฒนาทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชภายใต้บรรยากาศการประชุมกลุ่มแบบกัลยาณมิตรที่สมาชิกกลุ่มทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการแบ่งปันประสบการณ์ ตอบคำถาม ตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างอิสระ สมาชิกทุกคนจะได้ฝึกฟังโดยปราศจากการตัดสิน การตำหนิ และนักศึกษาที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจะได้ทำแบบประเมินทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติ โดยคะแนนดังกล่าวจะนำเสนอในภาพรวมและไม่มีผลต่อการประเมินผลรายวิชา

2. ระยะทดลอง ผู้วิจัยให้นักศึกษาลงลายมือยินยอมในการเข้าร่วมวิจัย หลังจากนั้นให้นักศึกษาทำ Pre-test แบบวัดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชก่อนการฝึกปฏิบัติในวิชาปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ในช่วงของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชที่หอผู้ป่วยจิตเวช โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี อาจารย์นิเทศได้จัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนาในการประชุมกลุ่มย่อย ได้แก่ การประชุมปรึกษาก่อนหรือหลังให้การพยาบาลผู้ป่วยและการนำเสนอกรณีศึกษา มีสมาชิกกลุ่ม ได้แก่ นักศึกษาจำนวน 7-8 คน และอาจารย์นิเทศประจำกลุ่มจำนวน 1 คน โดยใช้สถานที่ห้องเรียนกลุ่มย่อยบนหอผู้ป่วยจิตเวชในการประชุมปรึกษาก่อนหรือหลังให้การพยาบาล ใช้เวลาประชุมปรึกษาในระยะเวลาฝึกปฏิบัติงานจำนวน 2 สัปดาห์ ๆ ละ 4 วัน ๆ ละ 90 นาที และในระหว่างการนำเสนอกรณีศึกษาในวันศุกร์ของการฝึก โดยใช้ห้องเรียนกลุ่มย่อย วิทยาลัย

พยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ในการนำเสนอกรณีศึกษา รวมใช้เวลาแต่ละกลุ่ม จำนวน 26 ชั่วโมง ก่อนการเริ่มการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลในครั้งแรกของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม อาจารย์นิเทศอธิบายวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบสุนทรียสนทนาให้นักศึกษาเข้าใจ โดยบรรยากาศในวงสุนทรียสนทนา สมาชิกทุกคนจะมีความเท่าเทียมกัน ตั้งใจฟังสมาชิกเล่าประสบการณ์ ตั้งคำถาม หรือแสดงความคิดเห็นโดยไม่ปิดกั้นความคิด ไม่ตัดสิน ถูกผิดหรือแสดงที่ทำให้สมาชิกรู้สึกไม่ดี ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้ร่วมวงสนทนา ได้แก่ สมาชิกภายในกลุ่มมีอิสระทางความคิด เปิดใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลและการนำเสนอกรณีศึกษาในแต่ละครั้งมีอาจารย์นิเทศทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในการฝึกภาคปฏิบัติตามขั้นตอนสะท้อนคิดของกิบส์ 6 ขั้นตอน หลังสิ้นสุดประชุมกลุ่มในแต่ละครั้ง อาจารย์นิเทศบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง

3. ระยะหลังทดลอง ให้นักศึกษาทำ Post-test แบบวัดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติร้อยละ

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติในหอผู้ป่วยจิตเวช โดยใช้การทดสอบ Independent t-test กำหนดค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$ โดยมีการทดสอบข้อตกของเบื้องต้นของการแจกแจงข้อมูล (Test of Normality) โดยใช้สถิติ Kolmogorov-Smirnov พบว่าเป็นโค้งปกติ ($p = .200$)

จริยธรรมวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี (เอกสารรับรองเลขที่ 056/63) วันที่ 30 กรกฎาคม 2563

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 59 คน มีอายุระหว่าง 21-24 ปี เป็น เพศหญิง ร้อยละ 91.53 และเพศชายร้อยละ 8.47

2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการฝึกภาคปฏิบัติ

ตาราง 1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช (n = 59)

รายการประเมิน	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	df	p-value (1-tailed)
	M	SD	M	SD			
ทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	9.74	2.88	32.29	3.99	32.45	58	<.001

จากตาราง 1 พบว่าผลคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชของกลุ่มตัวอย่างหลังการฝึกภาคปฏิบัติเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t = 32.45, p < .001$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าหลังปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยจิตเวชเป็นเวลา 2 สัปดาห์ นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวชสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=32.45, p<.001$) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสะท้อนคิดเป็นกลุ่มร่วมกับสุนทรียสนทนาช่วยพัฒนานักศึกษาให้เกิดทักษะกระบวนการคิดทางการพยาบาลจิตเวช เนื่องจากบรรยากาศของสุนทรียสนทนาในระหว่างการประชุมกลุ่มมีความพิเศษ คือ ผู้ร่วมสนทนาได้แก่ อาจารย์นิเทศ และนักศึกษาในกลุ่มต่างเป็นกัลยาณมิตรกัน ตั้งใจรับฟังโดยไม่มีอคติ ไม่ตัดสิน ไม่มีการโต้แย้ง ตำหนิ หรือกีดกันใด ๆ เกิดความงอกงามทางปัญญา สุนทรียสนทนาจึงใช้เป็นประโยชน์เพื่อการจัดการศึกษาระหว่างครูกับนักเรียนได้ (Trisirirat, 2014) ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การนำสุนทรียสนทนามาใช้ประกอบการสะท้อนคิดเป็นกลุ่มในการประชุมกลุ่มย่อยช่วยให้นักศึกษามีความผ่อนคลาย ไม่กังวลว่าสิ่งที่ตนเองบอกเล่า ถูกล้อ หรือแสดงความคิดเห็นจะถูกมองว่าไม่เหมาะสม ทำให้มีส่วนร่วมในการแบ่งปันประสบการณ์และร่วมแสดงความคิดเห็นมากขึ้น รวมถึงมีการตั้งคำถามและตอบคำถามมากขึ้น จึงเป็นการกระตุ้นกระบวนการคิด ทำให้นักศึกษาเรียนรู้มากขึ้น ยกตัวอย่างในเหตุการณ์ระหว่างการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลที่พบว่าคำตอบของนักศึกษายังไม่ใช้คำตอบที่ถูกต้อง อาจารย์จะไม่แสดงที่ตำหนิหรือว่าทำให้ทำให้นักศึกษารู้สึกเสียความมั่นใจกับคำตอบ แต่อาจารย์จะใช้ที่ตำหนิหรือว่าทำให้ทำให้นักศึกษาภูมิใจกับความซื่อสัตย์ของตนเองที่กล้าตอบในสิ่งที่ตนเองคิด อันจะทำให้ทั้งตนเองและเพื่อนในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องในลำดับต่อไป รวมถึงในสถานการณ์ที่มีนักศึกษาถามคำถาม อาจารย์และเพื่อนสมาชิกในกลุ่มจะไม่แสดงที่ตำหนิหรือคำถามที่ไม่พอใจ เช่น ถามทำไม ทำอะไรไม่รู้ เนื่องจากข้อตกลงของวงสุนทรียสนทนาที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีอิสระทางความคิด รับฟังโดยปราศจากการตัดสินและการตำหนิ

จากการสัมภาษณ์หลังการวิจัยผู้เรียนบอกว่าไม่กังวลกับการตอบคำถาม การถามคำถาม และการแสดงความคิดเห็นเหมือนหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมา เนื่องจากบรรยากาศผ่อนคลาย ไม่เครียด เหมือนมานั่งคุยกันกับอาจารย์และเพื่อน ๆ แม้บางครั้งเพื่อนตอบผิด อาจารย์และเพื่อน ๆ ในกลุ่มก็ไม่มีที่ตำหนิที่ทำให้คนตอบรู้สึกไม่ดี “ปกติหนูเป็นคนที่ไม่กล้าตอบคำถาม ไม่กล้าถาม แต่เมื่อเห็นเพื่อนตอบกันเยอะ แม้บางครั้งจะตอบไม่ถูก แต่อาจารย์กับเพื่อนในกลุ่มก็ไม่มีที่ตำหนิที่ทำให้คนตอบเสียหน้า แต่กลับกลายเป็นว่าเราได้เรียนรู้กันมากขึ้น ทำให้หนูมั่นใจ กล้าตอบคำถาม กล้าถาม และแสดงความคิดเห็น รู้สึกมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น” ดังที่ ศรีเทียน ตรีศิริรัตน์ กล่าวไว้ว่า นอกจากกระบวนการสุนทรียสนทนาจะช่วยสร้างการเรียนรู้วิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาแล้ว ยังได้ให้ความสุข ให้แง่คิดดี ๆ มีพลังอำนาจการเรียนรู้ และวิถีการดำเนินชีวิตในคราวเดียวกัน คนในวงสนทนาหรือปัญญาของตนจะเป็นกระจกเงาให้เรียนรู้ตนเอง และแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (Trisirirat, 2014) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญพร ยุงทอง ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้กระบวนการสุนทรียสนทนาในการจัดการเรียนการสอนคุณค่าการเป็นพยาบาล พบว่ากระบวนการสุนทรียสนทนาสามารถสร้างการเรียนรู้ในตัวนักศึกษาพยาบาล ทำให้เกิดความไว้วางใจกัน มีการรับฟังอย่างลึกซึ้ง ไม่ด่วนตัดสิน เปิดใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ทบทวนตัวเอง ได้พูดความรู้สึกจริง ๆ ด้วยบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีการเปลี่ยนแปลงสู่คุณค่าความเป็นพยาบาล 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ไวต่อความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น พัฒนาการรู้จักตนเอง และยอมรับตนเองตามที่เป็นจริง 2) ตระหนักรู้ มีสติในการทำงานและการดำเนินชีวิตมากขึ้น 3) สัมพันธภาพ การช่วยเหลือได้อย่างไว้วางใจ 4) ปฏิบัติด้วยความรัก ความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น (Yoongtong, Kajonrungsilp, & Chaisooksung, 2012) สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสูตร โพธิ์เงิน ที่ศึกษาการใช้สุนทรียสนทนาเพื่อพัฒนาความสามารถในการตั้งคำถามของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า หลังการใช้กระบวนการสุนทรียสนทนาในการจัดการเรียนการสอน จำนวนความถี่ของข้อคำถามสูงกว่าก่อนใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา และการสนทนากลุ่มเป็นการสอนรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน มีการแสดงและแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็นภายในกลุ่ม (Po Ngern, 2013) และงานวิจัยของ ศิริรัตน์ จำปีเรื่อง เรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกระบวนการสุนทรียสนทนาสำหรับนักศึกษาพยาบาล พบว่านักศึกษาพยาบาลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง การเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์และการพยาบาลแบบองค์รวม (Champeeruangs, Wattanatorn, Hingkanont, & Keawurai, 2013)

นอกจากนี้ จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าการเรียนเป็นกลุ่มย่อยช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากกว่า ช่วยเพิ่มระดับแรงจูงใจในการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยพัฒนาทักษะในหลาย ๆ ด้านให้กับผู้เรียน (Panich, 2012; Tsang, 2011) การสะท้อนคิดเป็นกลุ่มในการวิจัยนี้เป็นการสนทนากลุ่มอย่างมีโครงสร้างตามกรอบแนวคิดวงจรถัดขึ้นของกิบส์ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาคิดอย่างเป็นขั้นตอน โดยแรกเริ่มของการประชุมปรึกษาในแต่ละครั้งอาจารย์นิเทศประจำกลุ่มจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เล่าประสบการณ์เกี่ยวกับข้อมูลของผู้ป่วยจิตเวชที่นักศึกษาได้รับมอบหมาย รวมถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการดูแลผู้ป่วย เมื่อนักศึกษาเล่าจบอาจารย์นิเทศจะหยิบยกประเด็นสำคัญในเคสนั้น ๆ ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อโยงเข้าสู่ขั้นตอนสะท้อนคิดในขั้นตอนต่อไป ในประเด็นนี้จะทำให้ตัดปัญหาในการเขียนบันทึกสะท้อนคิดของนักศึกษาที่มีปัญหาว่าไม่สามารถหยิบยกประเด็นที่สำคัญต่อการเรียนรู้ขึ้นมาเขียนในลำดับขั้นตอนแรก ทำให้ผลการเรียนรู้ที่สำคัญ

ตัวอย่างสถานการณ์ที่อาจารย์หยิบยกประเด็น เช่น นักศึกษาเล่าว่าในครั้งแรกผู้ป่วยดูทางไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการพูดคุย ไม่ค่อยตอบคำถาม แต่เมื่อคุยไปสักพักผู้ป่วยก็พูดคุยมากขึ้น ยกตัวอย่างการใช้ขั้นตอนสะท้อนคิดในการกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดทักษะกระบวนการคิด

อาจารย์นิเทศพูดว่า “ขอบคุณสำหรับการแบ่งปันประสบการณ์ของนักศึกษานะคะ... เรื่องราวที่นักศึกษาแบ่งปันมีหลายเรื่องที่เป็นประโยชน์ ครูจะขออนุญาตหยิบยกมาพูดคุยเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันนะคะ...” (ขั้นตอนที่ 1) “น.ศ. บอกว่าผู้ป่วยไม่ค่อยให้ความร่วมมือ อะไรที่ให้นักศึกษาคิดว่าผู้ป่วยไม่ให้ความร่วมมือคะ...” “ตอนแรกหนูถามว่าผู้ป่วยมีอาการอะไรถึงมาอยู่โรงพยาบาล...” (ขั้นตอนที่ 2) “พอผู้ป่วยไม่ตอบคำถามนักศึกษารู้สึกอย่างไรคะ...” “หนูก็กังวลใจค่ะ กลัวว่าจะช่วยอะไรผู้ป่วยไม่ได้ แล้วก็คิดว่าคำถามของหนูไม่เหมาะสมหรือเปล่า...” (ขั้นตอนที่ 3) “อืม... นักศึกษาก็มีเจตนาดีที่จะช่วยเหลือผู้ป่วยนะคะ... จากการที่นักศึกษาสนทนาในช่วงแรกโดยใช้คำถามว่าผู้ป่วยมีอาการอะไรถึงมาอยู่โรงพยาบาลนั้น นักศึกษาคิดว่าผลลัพธ์หรือผลเสียอย่างไรคะ...” “ผลดีคือน้อยหนุก็เริ่มกล้าเข้าไปพูดคุยกับผู้ป่วยจิตเวชค่ะ... ผลเสียคือ หนูยังไม่สามารถทำให้ผู้ป่วยให้ความร่วมมือในการพูดคุยได้ค่ะ...” (ขั้นตอนที่ 4) “นักศึกษาคิดว่าเพราะอะไรผู้ป่วยจึงไม่ตอบคำถามคะ...” “จากข้อมูลของผู้ป่วยเข้ามาโรงพยาบาลเพราะทำลายข้าวของในบ้านค่ะ หนูคิดว่าผู้ป่วยคงยังไม่วางใจที่จะเล่าให้หนูฟังค่ะ...” “วันนี้ที่นักศึกษาไปพูดคุย เป็นสัมพันธ์ภาพระยะไหนคะ...” “ระยะเริ่มต้นสัมพันธ์ภาพค่ะ...” “ถูกต้องค่ะ... ระยะเริ่มต้นสัมพันธ์ภาพเรามีเป้าหมายอะไรคะ...” “สร้างความไว้วางใจค่ะ...” (ขั้นตอนที่ 5) “ดีมากค่ะ... แล้วนักศึกษาคิดว่าคำถามอย่างไรที่จะช่วยสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจ...” “ช่วงหลังหนูเลยชวนเขาคุยเรื่องความเป็นอยู่ในโรงพยาบาลว่าเป็นอย่างไบ้าง นอนหลับไหม อาหารทานได้ไหม รู้จักใครบ้างหรือยัง ผู้ป่วยก็ตอบคำถามเยอะเลยคะ...” (ขั้นตอนที่ 5) “ดีมากเลย นักศึกษาคิดว่าคำถามเหล่านี้คืออย่างไรจึงทำให้ผู้ป่วยเริ่มคุยกับนักศึกษามากขึ้น...” “เป็นคำถามที่ไม่ลำบากใจที่จะตอบค่ะและเป็นคำถามที่แสดงถึงความห่วงใย เอาใจใส่ผู้ป่วยค่ะ...” (ขั้นตอนที่ 6) “ดีค่ะ ถ้าเช่นนั้นหากนักศึกษาจะเริ่มต้นสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้ป่วยจิตเวชรายอื่น ๆ นักศึกษาจะเอาการเรียนรู้ไปใช้อย่างไรคะ...” “ในช่วงแรกของการสนทนา หนูจะไม่ถามเรื่องที่ผู้ป่วยลำบากใจที่จะตอบ เช่น คุณมีปัญหาอะไร... หรือคุณมีอาการอะไรถึงมาโรงพยาบาล แต่จะถามในเรื่องที่ผู้ป่วยสบายใจที่จะตอบค่ะ...”... ในระหว่างการใช้คำถามสะท้อนคิดในแต่ละขั้นตอนบางครั้งพบว่านักศึกษาเจ้าของเคสไม่สามารถจะตอบคำถามได้ โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 4 ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงความรู้นำมาวิเคราะห์ อาจารย์ประจำกลุ่มจะเปิดโอกาสให้เพื่อนในกลุ่มแสดงความคิดเห็น

ทั้งนี้ในการวิจัยของจุฑาเดือน เขียวเหลือง และคณะ ที่ทำการทดลองนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิดในกลุ่มนักศึกษาพยาบาล ชั้นปี 3 โดยกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย การอภิปรายกลุ่มย่อยที่เน้นการสะท้อนคิด ผลการศึกษาก็พบว่าภายหลังการทดลองนักศึกษาที่มีพฤติกรรมสะท้อนคิดโดยรวมอยู่ในระดับดี (Khiaolueang, Kaewurai, Hingkanon, & Viboonrangsun, 2013) สอดคล้องกับการศึกษาของ Tsang ซึ่งพบว่า นักศึกษามีความเห็นว่าการสนทนาสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ เพิ่มความมั่นใจในตนเอง และช่วยพัฒนาการตัดสินใจเชิงวิชาชีพ (Tsang, 2011) และจากการศึกษาของ อรัญญา บุญธรรม และคณะ ที่ศึกษาผลของการเขียนรายงานการสื่อสารเพื่อการบำบัดแบบบูรณาการการสะท้อนคิดต่อการพัฒนาพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลพบว่า กลุ่มที่เขียนรายงาน ฯ ตามแบบฟอร์มบูรณาการการสะท้อนคิดกับแบบฟอร์มเดิม มีพฤติกรรมสะท้อนคิดสูงกว่ากลุ่มที่เขียนในงาน ฯ ตามแบบฟอร์มเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Boontham, Yoothavisute, Bualuang, Kaewprom, & Rungruang, 2015)

การนำผลวิจัยไปใช้

1. อาจารย์ควรได้รับการพัฒนาให้มีเจตคติที่ดีและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุนทรียสนทนาและการใช้คำถามสะท้อนคิด ฝึกบูรณาการการใช้สุนทรียสนทนาในการใช้คำถามตามขั้นตอนสะท้อนคิดโดยอาจเริ่มต้นจากการสะท้อนคิดรายบุคคลแล้วพัฒนาเป็นการสะท้อนคิดรายกลุ่ม เพราะการสอนในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้นักศึกษากล้าแบ่งปันประสบการณ์ ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะทางปัญญา
2. สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนให้อาจารย์จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการสุนทรียสนทนาการสะท้อนคิดในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกรายวิชาและในกิจกรรมการพัฒนานักศึกษา เพราะจะช่วยให้นักศึกษากล้าแบ่งปันประสบการณ์ ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะทางปัญญา
3. ประสิทธิภาพของอาจารย์ในการตรวจบันทึกสะท้อนคิดของนักศึกษา ช่วยพัฒนาทักษะการใช้คำถามสะท้อนคิดของอาจารย์เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิดของนักศึกษา ดังนั้นอาจารย์ที่ยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสะท้อนคิด ควรนำบันทึกสะท้อนคิดไปใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้อาจารย์คุ้นชินกับขั้นตอนสะท้อนคิดอันจะนำมาสู่ทักษะการใช้คำถามสะท้อนคิดในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการสะท้อนคิดร่วมกับสุนทรียสนทนาไปใช้ในรายวิชาอื่นๆ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ควรนำการการสะท้อนคิดร่วมกับสุนทรียสนทนาไปใช้ในกิจกรรมอื่นๆนอกเหนือจากการเรียนการสอนรายวิชาเพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการคิดของนักศึกษา เช่น กิจกรรมพัฒนานักศึกษาในรูปแบบต่างๆ
3. ควรทำวิจัยศึกษาผลของการสะท้อนคิดร่วมกับสุนทรียสนทนาต่อการพัฒนานักศึกษาในด้านอื่นๆ เช่น หัวใจความเป็นมนุษย์ การตระหนักรู้ในตนเอง และการสื่อสาร เป็นต้น

Reference

- Boontham, A., Yoothavisute, S., Bualuang, T., Kaewprom, C., & Rungruang, K. (2015). Effect of Integrated Reflective Therapeutic Communication Report on Improving Nurse Student's Reflection. *Journal of Phrapokklao Nursing College*, 26(Supplement), 24-34. (In Thai).

- Carter, B. (2013). Reflecting in Groups. In Bulman C, Schutz S editors. *Reflective Practice in Nursing*. (5th ed.). Oxford Blackwell Science.
- Champeeruang, S., Wattanatorn, A., Hingkanont, P., & Keawurai, W. (2013). Development of Curriculum to Enhance Desirable Characteristics through Dialogue for Nursing Students. *Journal of Education Naresuan University*, 15(3), 9-15. (In Thai).
- David, B. (2011). *On Dialogue*. (Petcharat Pongcharoensuk, Trans). Bangkok: Suan Nguen Mee Ma (in Thai).
- Davies, E. (2015). Reflective Practice: A Focus for Caring. *Journal of Nursing Education*, 34(4), 167-174.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by Doing: A Guide to Teaching Learning Methods*. Oxford: Oxford Brookes University.
- Kaewprom, C., Boontham, A., Pratoom, L., & Yutavisut, S. (2017). Perception of Nurse Students toward Reflective Journal. *Journal of Hematology and Transfusion Medicine*, 7(3), 102-112. (In Thai).
- Khiaolueang, D., Kaewurai, W., Hingkanon, P., & Viboonrangsun, S. (2013). The Development of the Thought Reflection Learning Model to Enhance Ethical Decision-Making in Nursing for Student Nurses. *Journal of education Naresuan University*, 15(4), 9-21. (In Thai).
- Leaudnakrob, N., Sengsri, S., & Poltana, P. (2017). ICT: Information Technology Supported Transformative learning. Boromarajonani College of Nursing, *Uttaradit Journal*, 9(1), 70-80. (in Thai).
- Panich, V. (2012). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. Bangkok: Sodsri-Saridwongso Foundation. (In Thai).
- Phrapokklao College of Nursing Chanthaburi. (2019). *Graduated Quality Assessment Report According to the Standard Framework Tertiary Qualifications from Graduate Users for the Academic Year 2019*. Chanthaburi: Phrapokklao College of Nursing. (In Thai).
- Po Ngern, W. (2013). Using of Dialogue to Develop Question Abilities for Bachelor Degree Students in the Department of Elementary Educaiton. *Faculty of Education Silpakorn University*, 5(1), 21-29. (In Thai).
- The HealthCare Accreditation Institute, Public Organization. (2019). *Hospital and Healthcare Standards*. Nonthaburi: The HealthCare Accreditation Institute. (In Thai).
- Trisirirat, S. (2014). The Creation of Human Wisdom. *Journal of Nursing Science and Health*, 37(3), 132-139. (In Thai).
- Tsang, A. (2011). In-class Reflective Group Discussion as a Strategy for the Development of Students as Evolving Professionals. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 5(1), 7.
- Wichainate, K. (2014). Reflective Thinking: Teaching Students to Develop Critical Thinking in Nursing Practice. *Journal of The Police Nurses*, 6(2), 188-199. (In Thai).
- Yoongtong, P., Kajonrungsilp, S., & Chaisooksung, S. (2012). The Application of Dialogue in the Nursing Value Training Program. *Journal of Sawanpracharak Bangkok*, 12(2), 24-35. (In Thai).